

Подорожній

Ірина Вільде

Хіба хтось гать на небі розпустив: сонце ллється на землю без стриму й міри. Весна вже. Хоч у календарі треба ще на неї повних два дні ждати.

Олена повідчиняла всі вікна у всіх кімнатах назустріч ранньому гостеві... Ввечір казатимуть діти, що в хаті пахне "двором".

Проте малі бігають навколо хати ще в зимових плащиках: не треба надто весні вірити. Тому два роки змерзли нарциси, заки ще розцвіли. Олена не дається підманути весні: хай буде, що хоче, роботи у квітнику не буде починати скоріше, як у половині квітня. Байдуже, що хтось збиточний безнастанно ллє сонце на землю.

Дівчата виносять вазонки з кімнат і рядочком ставлять під хатою на плиті. Квіти теж потребують нових сил навесні: хай перемішується зужите із свіжим, стара кров землі із молодю. Дівчата скоса споглядають, як їх пані розробляє глину своїми гарними, виплеканими пальцями і хіхікають тихесенько одна одній поза плечі: за високі нігті пані понабивалося повно чорнозему...

Олена бере повну пригорщу землі і підводить аж до уст: земля пахне. "Пані, а й та ворожить",— думають дівчата.

Нараз пси з подвір'я забрехали всі три нараз. Олена хоче вже післати одну з дівчат, щоб подивилися, хто там, але пригадує собі, може, це хтось приїхав з міста у справі ставу, та іде сама. Ховає брудну руку у фалди спідниці та йде назустріч чужому, бо пси не перестають гавкати.

Спершись одною рукою об браму, стоїть по той бік брами, на вулиці, в сонці й болоті якийсь подорожній. Олена мусить успокоїти псів, щоб незнайомий міг прийти до слова.

— Вибачте, пані,— каже незнайомий,— чи не могли б ви справити мене на дорогу до Райкович?

Олена, з засади строга, просто непримиренна до всяких "зайд", що під цю пору обігнатися від них не можна, не може здержатися від сміху на вид цього подорожнього: мати на грудях мапку і... йти в зовсім протилежнім напрямі від Райкович.

Та подорожній, видно, не любить, щоб з нього сміялися. Навіть жінці не вільно цього. Навіть гарній жінці. Він відгортає великою, як у спортсмена, рукою чуприну з-над чола, щось говорить про свій заболочений одяг і хоче йти собі.

— Іти вже? Куди? — питає Олена. Адже він зовсім фальшивий напрям вибрав собі. Хай вступить на подвір'я: пси не гавкають на тих, що в приязні з їх панею.

Вона звелить запрягти коней, хай відвезуть його на дорогу, звідки вже простісінько до Райкович. О, він дякує за ласку, але він ще не стратив довір'я до своїх ніг. Одну мав би просьбу до пані: хай дозволить йому обмитись біля криниці.

Коли подорожній стає перед Оленою, щоб подякувати їй за те, що не пожалкувала води бездомному мандрівникові, Олена не може очей своїх відірвати під його блакитної

сорочки. Стоїть перед нею тільки в сорочці з перевішеним плащем через рам'я, з отвертим чолом, спокійний, рішучий — молодий заблуканий мандрівник...

— Куди ви? — питає Олена в останній хвилині, проковтнувши слівце "вже".

— Поки що до Райкович... а потім...— і широкий рух рукою, як сам світ божий.

Олена питає, щоб питати, щоб тільки змити очі часові, що так безсердечно втікає:

— І так від села до села, з міста до міста... мандрівниче? Яка ціль, якщо можна знати? — І раптом стається щось нечуване, невидане: подорожній перетворюється у велетня, а пані Олена в зовсім маленьку дівчинку. Велетень підходить великим кроком до дівчинки, бере її своїми широкими руками за рамена і питає: якби сварити хотів:

— А яка ціль вашого життя?

Олена, що знову вже є собою — панею у своїм домі, не знає, що на таке питання відповісти. Може, збентежила її смілива поведінка цього незнайомого, а може, таки саме питання ввело її в клопіт.

Яка ціль її життя? Що це значить? Хіба життя само не є вже ціллю для себе? Так... Але яке життя? Чи таке, як вона веде: рівне, обчислене на "сьогодні" і "завтра", чи, може, таке, як цього мандрівника... кожна ніч під іншим небом?..

Та незнайомий подорожній не квапиться з відповіддю на ці питання: що ж може його обходити те, що хтось там, куди він випадково заблукав, не може знайти відповіді на питання: що значить ціль у житті?

Він схиляє голову перед Оленою: пора в дорогу.

О, побудь, побудь ще, заблуканий мандрівнику, просять сполошені очі Олени. Побудь ще на цьому подвір'ї, звідки всі дороги мусять вести до цілі... Побудь ще в цьому домі, звідки ще ніхто не заблукав...

Але він іде: бо чи ж не судилось йому ночувати кожную ніч під іншим небом?..

Тоді Олена каже, як кожна гостинна пані дому повинна сказати:

— Заждіть, я скажу слугі провести вас бодай до хреста, коли не хочете возом їхати...

Відповідь незнайомого паде зовсім несподівано для Олени:

— Ви так ласкаво прийняли мене, що це осмілює мене звернутись до вас ще з одною проською... Чи не могли б ви, чи не схотіли б ви самі провести мене кусник дороги?..

"Що?!— хоче скрикнути.— Божевільний чоловіче, чи не розумієш, що я не можу лишити дітей і дому і з тобою йти?.."

Я не можу далеко вас відвести... Ви все одно не потрапите на добру дорогу з того, що я вам скажу...

Але ж незнайомий розуміє це.

— Я не хочу, щоб ви далеко йшли зі мною... Ви мені тільки рукою вкажіть напрям, а я відчую, кудю мені йти...

Хіба ж можна не згодитися на таку просьбу? Пані Олена йде до хати за шалем і невдовзі виходить вже з подорожнім із брами свого дому.

За брамою дому Олена мовкне: широкими очима дивиться перед себе, туди, де гостинець збігається і небом, немовби перший раз побачила, що ця дорога без кінця... Немовби щойно тепер зрозуміла, що це тільки так здається, що небо стикається з землею... Світ без краю,— відкриває Олена нову, а стару, як світ, правду... Світ без краю...

Біля хреста на роздоріжжі Олена прощає подорожнього. Хіба ж не означила вона цієї границі для слуги, що мала провести його? Хіба ж може вона, пані дому, провести незнайомого далше, ніж мав це зробити слуга?

Заблуканий мандрівник ще раз дякує за все. Що значить "все"?

І не випускаючи її руки із своєї долоні, каже вже на відхіднім:

— Трапляється інколи мені, що у своїй мандрівці заблукаю двічі на одні і ті самі місця... Якщо так сталось би, що я ще раз заблукав би сюди, ми стрінулись би вже як знайомі...

Легким кроком вертається Олена додому. Нова думка, що її щойно дістала в дар від заблуканого мандрівника, сповнює її радістю, для якої вже дуже давно було місце в серці...

"Легко ступати по землі, коли маємо ціль у житті, коли маємо бодай ілюзію цілі",— думає Олена. Бо хіба ж від сьогодні не ждатиме вона тієї днини, в якій подорожній знову заблукає до її дому? Хіба ж не легко, не радісно плистимуть від сьогодні дні, коли кожний новий день носитиме в собі надію, що може, власне в ньому заблукає подорожній знову до її дому?

Хіба не радісно від сьогодні буде жити от так надією... Навіть, навіть хоч би подорожній уже ніколи не мав заблукати вдруге сюди?

1934